Овсянко Дмитро Сергійович, студент 2 курсу факультету природничої та фізико-математичної освіти, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Україна, ORCID ID: 0009-0003-1830-8441

Ovsianko Dmytro Serhiyovych, 2nd year student, Faculty of Natural Science and Physics-Mathematics Education Oleksandr Dovzhenko, Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine, ORCID ID: 0009-0003-1830-8441

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

THE PROBLEM OF PLAGIARISM IN THE STUDENT ENVIRONMENT: CAUSES AND WAYS TO OVERCOME IT

Анотація

У статті розглянуто проблему плагіату у студентському середовищі як однієї з ключових загроз академічній доброчесності у сучасній системі освіти. Проаналізовано основні причини поширення плагіату серед здобувачів освіти, його форми та наслідки. Окрему увагу приділено можливим шляхам подолання цієї проблеми через освітні, організаційні та технологічні заходи. Визначено, що ефективна протидія плагіату потребує комплексного підходу, який поєднує формування етичної культури студентів та впровадження сучасних систем контролю.

Ключові слова: плагіат, академічна доброчесність, студенти, освіта, етична поведінка, антиплагіатні системи.

Abstract

The article examines the problem of plagiarism in the student environment as one of the key threats to academic integrity in the modern education system. The main reasons for the spread of plagiarism among students, its forms and consequences are analyzed. Special attention is paid to possible ways to overcome this problem through educational, organizational and technological measures. It is determined that effective counteraction to plagiarism requires a comprehensive approach that combines the formation of an ethical culture of students and the implementation of modern control systems.

Keywords: plagiarism, academic integrity, students, education, ethical behavior, anti-plagiarism systems.

Постановка проблеми. У сучасній системі вищої освіти проблема плагіату набуває особливої актуальності в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та широкого доступу до інформаційних ресурсів Інтернету. Плагіат як форма академічного порушення полягає у привласненні чужих інтелектуальних результатів без належного оформлення посилань на джерела [1].

Поширення плагіату серед студентів негативно впливає на якість освітнього процесу, рівень сформованості професійних компетентностей та об’єктивність оцінювання навчальних досягнень. Це також призводить до зниження мотивації до самостійної роботи та девальвації результатів навчання.

Окремо слід зазначити, що розвиток цифрового середовища значно спрощує доступ до готових текстів, що підвищує ризики їх неконтрольованого використання. У результаті виникає суперечність між можливостями інформаційних технологій та необхідністю дотримання принципів академічної доброчесності [2].

У зв’язку з цим постає необхідність комплексного аналізу причин виникнення плагіату у студентському середовищі та визначення ефективних шляхів його подолання, що включають як освітні, так і організаційні та технологічні заходи [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема академічної доброчесності та плагіату є одним із ключових напрямів сучасних досліджень у сфері освіти, оскільки безпосередньо пов’язана з якістю підготовки здобувачів освіти та ефективністю освітнього процесу. У міжнародній науковій літературі ця проблематика розглядається як комплексне явище, що охоплює як етичні, так і організаційні аспекти навчальної діяльності.

У працях T. Fishman академічна недоброчесність розглядається не як окремі випадки порушень, а як системна проблема, що має глибокі причини в освітньому середовищі. Автор наголошує, що ефективна протидія плагіату неможлива лише через каральні або контрольні заходи, а потребує цілеспрямованого формування у студентів етичних цінностей, відповідальності та розуміння значення інтелектуальної чесності [1].

У дослідженнях S. Bretag акцент робиться на необхідності впровадження цілісної політики академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Така політика повинна включати як превентивні заходи (освітні програми, навчання академічному письму, підвищення інформаційної грамотності), так і контрольні механізми (використання антиплагіатних систем, регламентація академічних процедур). Важливо, що автор підкреслює необхідність інтегрованого підходу, де акцент робиться не лише на виявленні порушень, але й на їх попередженні [2].

Інші наукові дослідження свідчать, що причини поширення плагіату у студентському середовищі є багатофакторними. Серед них виділяють недостатній рівень сформованості навичок академічного письма, низьку

інформаційну грамотність, нерозуміння правил цитування та оформлення джерел. Окремо зазначається вплив високого навчального навантаження та обмеженого часу на виконання навчальних завдань, що може спонукати студентів до використання готових матеріалів без належної обробки [3; 4].

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що проблема плагіату не може розглядатися виключно як індивідуальне порушення студентів. Вона є результатутом поєднання освітніх, організаційних та соціально-психологічних чинників, що вимагає комплексного підходу до її вирішення.

Мета статті. Метою статті є аналіз основних причин виникнення плагіату у студентському середовищі, а також визначення ефективних шляхів його подолання в умовах сучасної системи освіти.

Виклад основного матеріалу. Плагіат у студентському середовищі є складним і багатофакторним явищем, яке охоплює різні форми академічної недоброчесності. До його основних проявів належать пряме копіювання текстових фрагментів без зазначення джерела, компіляція матеріалів із різних джерел без належного оформлення цитувань, перефразування чужих ідей без посилання на автора, а також використання готових робіт або їх частин як власних. У сучасних умовах цифровізації освіти такі практики стають дедалі більш поширеними через легкість доступу до інформаційних ресурсів та розвиток технологій обробки тексту.

Однією з ключових причин виникнення плагіату є недостатній рівень сформованості навичок академічного письма у студентів. Значна частина здобувачів освіти не володіє достатніми знаннями щодо правил цитування, оформлення джерел та коректного використання наукової інформації. Як зазначається в дослідженнях, саме низька інформаційна грамотність часто призводить до ненавмисного плагіату, коли студенти не усвідомлюють, що порушують академічні норми [3; 4]. Це свідчить про необхідність

системного навчання академічному письму вже на початкових етапах здобуття вищої освіти.

Іншим суттєвим фактором є високий навчальний тиск та обмежені часові ресурси. Студенти часто стикаються з великою кількістю завдань у стислі терміни, що спонукає їх до пошуку швидких рішень замість самостійного опрацювання матеріалу. У таких умовах копіювання готових текстів або їх частин сприймається як спосіб зменшення навантаження. Це формує прагматичний підхід до навчання, у якому результат іноді стає важливішим за сам процес здобуття знань.

Важливу роль у поширенні плагіату відіграє також розвиток цифрових технологій. Вільний доступ до великої кількості інформаційних ресурсів в Інтернеті значно спрощує процес пошуку та копіювання текстів. При цьому студенти не завжди критично оцінюють знайдену інформацію та її достовірність. Як наслідок, цифрове середовище одночасно виступає як ресурс для навчання і як фактор ризику для академічної доброчесності.

Окрему групу причин становлять психологічні та мотиваційні чинники. Серед них можна виділити низьку внутрішню мотивацію до навчання, орієнтацію на формальне отримання оцінок, недостатнє розуміння значення самостійної роботи, а також слабко сформовану культуру академічної доброчесності. У працях T. Fishman підкреслюється, що академічна недоброчесність часто має системний характер і пов’язана не лише з індивідуальними порушеннями, а й із загальними цінностями освітнього середовища [1].

Наслідки поширення плагіату є багатовимірними. На індивідуальному рівні він призводить до поверхневого засвоєння знань, втрати навичок критичного мислення та зниження рівня професійної підготовки. Студенти, які систематично використовують плагіат, не формують необхідних компетентностей для майбутньої професійної діяльності. На інституційному

рівні це призводить до зниження якості освітніх результатів та девальвації дипломів про вищу освіту.

З точки зору системи освіти загалом, плагіат підриває довіру до академічних результатів та створює викривлену картину реального рівня підготовки здобувачів освіти. Як зазначає S. Bretag, ефективна протидія академічній недоброчесності повинна базуватися не лише на контролі, але й на формуванні цілісної політики доброчесності в закладах освіти [2].

Подолання проблеми плагіату потребує комплексного підходу, який включає освітні, організаційні та технологічні заходи. Насамперед важливим є формування у студентів базових навичок академічного письма, включаючи правильне цитування, оформлення джерел та роботу з науковою інформацією. Ефективним інструментом є впровадження спеціальних навчальних курсів з академічної доброчесності та інформаційної грамотності.

Не менш важливим є використання сучасних антиплагіатних систем, які дозволяють виявляти текстові запозичення та контролювати рівень унікальності навчальних робіт. Однак дослідження підкреслюють, що технологічний контроль сам по собі не є достатнім і має поєднуватися з педагогічними методами впливу [2; 4].

Особливу роль у запобіганні плагіату відіграє викладач, який виступає не лише як контролер, а й як наставник, що формує у студентів відповідальне ставлення до навчання. Важливим є також створення академічного середовища, в якому чесність, відповідальність та повага до інтелектуальної праці є базовими цінностями.

Таким чином, ефективна протидія плагіату можлива лише за умови поєднання освітніх, організаційних та технологічних підходів, що забезпечують формування цілісної культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що плагіат у студентському середовищі є складним і багатофакторним явищем, яке виникає під впливом як освітніх, так і організаційних та соціально-психологічних чинників. Його поширення значною мірою зумовлене недостатнім рівнем сформованості навичок академічного письма, низькою інформаційною грамотністю студентів, високим навчальним навантаженням, а також недостатньою мотивацією до самостійної пізнавальної діяльності.

Встановлено, що плагіат має негативні наслідки як для окремого здобувача освіти, так і для системи вищої освіти загалом. На індивідуальному рівні він призводить до поверхневого засвоєння знань, втрати навичок критичного мислення та зниження професійної компетентності. На інституційному рівні — до зниження якості освітнього процесу та девальвації академічних результатів, що підриває довіру до системи вищої освіти.

Водночас ефективна протидія плагіату можлива лише за умови комплексного підходу. Він повинен поєднувати освітні заходи, спрямовані на формування навичок академічного письма та інформаційної грамотності, організаційні механізми контролю якості навчальних робіт, а також використання сучасних технологічних засобів перевірки унікальності текстів. Однак технологічні інструменти не можуть бути єдиним засобом вирішення проблеми і повинні доповнюватися виховною та мотиваційною роботою викладачів.

Окремо слід підкреслити важливість формування культури академічної доброчесності як базової цінності освітнього середовища. Саме вона є ключовим чинником довгострокового зменшення рівня плагіату та забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців.

Таким чином, подолання проблеми плагіату потребує системної та цілеспрямованої роботи всіх учасників освітнього процесу, що дозволить

підвищити якість вищої освіти та забезпечити дотримання принципів академічної доброчесності.

Література

1. Fishman T. “The Fundamental Values of Academic Integrity”. Clemson University, International Center for Academic Integrity, 2014.

2. Bretag S. “Handbook of Academic Integrity”. Springer Singapore, 2016.

3. Етичний кодекс учасника освітнього процесу / Укладачі. — 2021.

4. Проблеми та перспективи впровадження антиплагіатних систем в ЗВО. 2022.

References

1. Fishman, T. (2014), *The Fundamental Values of Academic Integrity*, Clemson University, International Center for Academic Integrity, Clemson, USA.

2. Bretag, S. (2016), *Handbook of Academic Integrity*, Springer Singapore, Singapore.

3. Ukladachi (2021), *Etychnyj kodeks uchasnyka osvitn'oho protsesu* [Ethical Code of the Educational Process Participant].

4. "Problemy ta perspektyvy vprovadzhennia antyplahiatnykh system v ZVO" [Problems and prospects of implementing anti-plagiarism systems in higher education institutions], 2022.